

KARADENİZ'DEN BİR KESİT: KİŞİSEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER AÇISINDAN KADIN HAKLARI ALGISI*

Şule AY**

Özet

Bu araştırmanın amacı Düzce'de yaşayan kadın ve erkeklerin Düzce'deki kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarını nasıl algıladıklarını ve bu algılarının yaşa, medeni duruma, gelire, eğitim durumuna ve çalışma alanlarına göre değişip değişmediğini belirlemektir. Araştırma, genel tarama modellerinden tekil tarama modeli ile yapılmıştır. Araştırmanın verileri literatür taraması ve örnekleme giren bireylere ölçek uygulama yoluyla elde edilmiştir. Verilerin toplanmasında araştırmacı Çeviker Ay tarafından geliştirilen, iki bölümden oluşan "Kadın Hakları (KH)" ölçek formundan (0.876) yararlanılmıştır. Bireylerin kadın haklarına ilişkin algıları ölçeklerde yer alan maddelere verdikleri yanıtların; aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak kadınların kişisel hak ve özgürlük algılarına ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Bireysel özelliklere yönelik ortalamalar arasında anlamlı bir fark olup olmadığının belirlemek için; bağımsız örneklem için iki yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre kadınlar evde ve işte erkeklerin ve onların ailelerinin kontrolü ve onayı altında sınırlı olarak hak ve özgürlüklerini kullanabilmektedirler. Kendi kararlarını iş hayatında dahi kendileri verememekte ve iş hayatında da cinsiyeti dolayısıyla eşitsizlik yaşamaktadırlar. Toplumun, kadın hakları konusunda saptanan sorunların çözümüne yönelik eğitim ihtiyacı bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın hakları, kişisel hak ve özgürlükler, kadın hakları algısı, Düzce, eğitim ihtiyacı.

Abstract

The aim of this research is to determine how the women and men in Düzce understand the women's situations in terms of personal right and freedom and if these perceptions differ according to age, marital status, income, education status and working places. The research has been carried out by instant screening model from general screening models. Data of the research has been acquired by literature

* Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgular I: Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi, Eskişehir, 5-8 Ekim 2011'de sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr. Şule Ay, Düzce Üniversitesi, suleay@duzce.edu.tr

screening and taking scale method. In gathering data, "Women's Rights-Kadın Hakları (KH)" consisting of 2 sections developed (0.876) by the researcher Çeviker Ay. By calculating Standard and arithmetical deviation of the answers given to the items in the scale about individuals' perception about women's rights, comments belonging the first subgoal have been given place. The item options of the scale have been pointed according to Likert type scale. To determine if there is difference between averages aimed to individual characteristics, bi-directional analysis of variance (ANOVA) has been carried out for free samples. According to the result of the research, at home and work, women can finitely use their rights and independence under men's and their families' control and confirmation. Women could not decide on their own even in their careers and they have inequalities at work due to their gender. It is necessary for the society to be educated on the results of the issues about women rights.

Key words: Women's rights, personal right and freedom, women's rights perception, Düzce, training needs.

Türk kadınları, Batı'daki feminist hareketin etkisiyle 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren basın yoluyla kendilerini ve taleplerini ifade etmeye, talepleri doğrultusunda örgütlenmeye ve çeşitli hakları elde etmeye başlamışlar (Yaraman Başbuğu 1992) ve Cumhuriyet sonrasında da erkeklerden farklılık taşıyan bir yurttaşlık savaşı vermişlerdir. Erkekler, yurttaş olma mücadelesini yalnızca kamusal alanda sürdürürken, kadınlar yurttaş olma mücadelesini kamu alanında olduğu kadar ailede, yani özel alanda da sürdürmek zorunda kalmıştır (İlkkaracan vd. 1998).

CEDAW Komitesi, AB Komisyonu Türkiye İlerleme Raporları ve Avrupa Parlamentosu Raporları'nın Türkiye'de kadın hakları sorununda en belirgin şekilde kesiştikleri nokta uygulamada kadın haklarının eksik kaldığıdır. Bunun anlamı, atılan olumlu yasal adımların kadınların günlük hayatında ayrımcılığın önlenmesine daha çok hizmet etmesi ihtiyacıdır (Acar ve Arıner 2009). CEDAW'ın (2005) Türkiye hakkında hazırladığı raporda da belirtildiği gibi Türkiye'de hukuk alanında önemli ilerlemeler yaşanırken, geleneksel değerler ile örf ve adetler yeni yasaların hayata geçirilmesine etkide bulunmaya devam etmiştir. Yasal düzenlemelerin günlük hayata hizmet etmesi eğitim ve istihdam gibi faktörlerle yakından ilgilidir.

İnsani gelişmişlik endeksinde yer alan kriterlerdeki (eğitim, sağlık, gelir) değerlerin cinsiyet bazında oranlanmasıyla oluşturulan cinsiyete bağlı gelişme endeksinde Türkiye % 98,5 ile 156 ülke arasında 112'nci sırada yer almaktadır. Kadınların yetişkin okur-yazarlık ve birleşik okullaşma oranı erkeklerden düşüktür (KSGM 2008). Eğitime katılım bir yandan bireysel kazanımlar yaratırken diğer yandan ülkenin refah düzeyini arttırdığından kızların eğitimi çağdışı uygulamaların azalması bakımından da önemlidir.

Kadın nüfus içinde okur-yazarlığın en fazla olduğu bölgeler sırasıyla Marmara, İç Anadolu ve Ege bölgeleri olup, en az olduğu bölgeler ise Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleridir. Özellikle Doğu Anadolu (%33,9) ve Güneydoğu Anadolu'da (%39,8) okuma-yazma bilmeyenlerin oranı dikkat çekicidir. Bölgeler arası gelişmişlik düzeyi ve buna bağlı olarak sosyo-ekonomik durumun eğitim düzeyini etkileyen etmenlerin başında geldiği söylenebilir (KSGM 2008).

Kadının ve eşinin eğitim düzeyi yükseldikçe maruz kalınan şiddet azalmaktadır. Buna rağmen, ortaokul ve üstü eğitim almış kadınlarda dahi eşinin kendisine bağırıldığını, hakaret ya da küfür ettiğini, aşağıladığını söyleyenlerin oranı % 66,4, manevi eziyete uğradığını söyleyenlerin oranı % 32,5, dayak, tekme, yumruk, tokat gibi fiziksel şiddete maruz kalanların oranı % 31,0, eşinin kendisine tecavüz ettiğini belirtenlerin oranı ise % 25,1'dir. Bu oranlar, eşi en az ortaokul mezunu olanlar için sırasıyla % 66,1, % 42,2, % 40,3 ve % 32,7'dir (İlkkaracan, 1998b).

Çözümü mevzuatçı bir yaklaşımla yalnızca yasal düzenlemelerde arayan önlemler, ne denli olumlu ve ileri nitelik taşırsa taşırsın, tüm eğitim süreci boyunca özümsevenek olağan davranışlara dönüştürülmedikçe kaçınılmaz olarak kâğıt üzerinde kalacaktır (Gülmez 2001).

İnsan hakları, bir kültür, kişilik ve anlayış sorunudur (Yeşil 2002). İnsan hakları, Evrensel Bildirgeye de yansıyan anlayışla, doğuştan ve kendiliğinden kazanılır; ama doğuştan ve kendiliğinden bilinmez, öğrenilmez. Her bilgi gibi hakların bilinmesi ve hak bilinci kazanılması, ancak öğretim ve eğitimle gerçekleşebilir. Doğuştan ve kendiliğinden kazanılan haklar, öğrenilmedikçe yoktur. İnsan haklarının bilinmesi, var olmalarının önkoşuludur. İnsan, bildiği ve kullandığı haklarıyla vardır, bildiği ve kullandığı haklarıyla insan olur (Gülmez 2001). UNESCO insan haklarını, yalnızca özel yasal düzenlemeler yaratabilen ya da onları yeniden biçimlendirebilen haklar değil, aynı zamanda öğrenilen haklar olarak kabul etmekte ve eğitime yönelik çalışmalar yürütmektedir (UNESCO 2014). İnsan hakları, dar anlamda öğretilmelerinin ötesinde, bilimsel temelli bilgi ile öğrenilen bilgiler kadar, tutum ve davranışlarla da ilgilenen tüm eğitimin kaynağı olarak tarif edilmiştir. İnsan hakları eğitiminin en yalın haliyle amacı (Karaman Kepenekçi 2000), kendine saygı duymak, başkalarına saygı duymak, kalıp yargılara eğilimi azaltmak ve eleştirel düşünmeyi sağlamaktır. Doğuştan gelen haklarımızı, bu özellikleri kazanarak kullanabiliriz.

Flowers'a göre (2002), insan hakları eğitimi, insan hakları konusundaki bilgilerin aktarılması, gerekli tutum ve davranışların geliştirilmesi sürecidir. Burada altı çizilebilecek tutum ve davranış değişimini destekler şekilde Anderson da (1982) insan hakları eğitiminin sadece bilgi aktarmak olmadığını bu alanda verilecek bir eğitimle, sahip oldukları hakları bilinçli bir şekilde kullanan ve hatta bu alanla ilgili etkinliklerde bulunabilecek bir yeteneğe sahip bireyler yetiştirilmesi olarak ifade etmektedir. Dolayısıyla

insan hakları eğitiminde teoriden çok pratiğin öne çıkarılması beklenmektedir. Aksi takdirde yaşantı haline getirilemeyen bir bilgi alana da hizmet edemeyecektir. İnsan hakları eğitiminde bilginin yaşantıya dönüşmesini sağlamak kaçınılmazdır, çünkü bu haklar vazgeçilemez, devredilemez, yokluğunda onurlu ve insanca bir yaşam sürdürülemez (Uygun 1996).

Bu nedenlerle insan hakları, özellikle de kadın hakları konusunda mevcut durumu ortaya koymak, bilgiyi ve bilgiyi yaşantıya dönüştürecek eğitimin konusunu saptamak amacıyla toplumsal algıları belirlemeye ihtiyaç vardır. Bu araştırma bu ihtiyacın ürünüdür. Araştırma, gelenek görenekle-riyle farklılaşan, kendilerini farklı tanımlayan çok sayıda kültürün (Bulgaristan Göçmeni, Çerkez, Abaza, Laz, Gürcü, Manav, Kürt, Roman vd.) bir arada yaşadığı mozaik yapı sergileyen Düzce’de yapılması açısından da anlamlıdır.

Bu araştırmanın amacı Düzce’de yaşayan kadın ve erkeklerin Düzce’deki kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarını nasıl algıladıklarını belirlemektir. Bu amaçla şu alt problemlere cevap aranmaktadır:

1. Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları nasıldır?
2. Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları yaşa göre önemli farklılık göstermekte midir?
3. Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları medeni duruma göre önemli farklılık göstermekte midir?
4. Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları eğitim düzeylerine göre önemli farklılık göstermekte midir?
5. Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları gelirlerine göre önemli farklılık göstermekte midir?
6. Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları çalışma alanlarına göre önemli farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırma modeli

Araştırma, bireylerin kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarını nasıl algıladıklarını belirlemeyi amaçladığından genel tarama modellerinden tekil tarama modeli ile yapılmıştır.

Örneklem: Araştırmanın evrenini 130 bin nüfuslu Düzce il merkezinde yaşayan kadın ve erkekler, örnekleme ise farklı tabakalardan seçkisiz örnekleme yoluyla alınan 2000 kişi oluşturmaktadır. Büyüköztürk ve diğ.'ne göre (2012) .05 sapma miktarı dikkate alındığında 100 bin evrenli bir çalışmada 661, 500 bin evrenli bir çalışmada 665 kişilik örneklem yeterlidir. Bu durumda örneklemin evreni temsil etmede oldukça yeterli olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan 2000 kişiden yanıtları değerlendirmeye alınan 1833 kişinin cinsiyet, yaş, medeni durum, ailenin toplam aylık geliri, en son mezun olduğu okul ve çalıştığı alan değişkenlerine ait frekans ve yüzde dağılımları tablolarda verilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan toplam 1833 kişinin 401'i (%21,9) erkek, 1432'si (%78,1) kadındır. Örneklem grubunun çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 1: Cinsiyet Değişkeni için f ve % Değerleri

Cinsiyet Değişkeni	F	%
Erkek	401	21,9
Kadın	1432	78,1
Toplam	1833	100,0

Tablo 2'de de görüldüğü üzere, erkeklerin 165'i (%41,1) 35-44 yaşında; kadınların ise 682'si (%47,6) 25-34 yaşları arasındadır. Bu sonuç örneklem grubunun daha çok 25-34 ve 35-44 yaş grupları arasında olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Yaş Değişkeni için f ve % Değerleri

Yaş Değişkeni		Erkek N=401	Kadın N=1432	Toplam N=1833
24 ve altı	f	24	268	292
	%	6,0	18,7	15,9
25-34	f	135	682	817
	%	33,7	47,6	44,6
35-44	f	165	347	512
	%	41,1	24,2	27,9
45 ve üstü	f	77	135	212
	%	19,2	9,4	11,6

Tablo 3’de de görüldüğü üzere, erkeklerin 306’sı (%76,3), kadınların ise 881’i (%61,5) evli, Bu sonuç örneklem grubunun daha çok evli gruplardan oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 3: Medeni Durum Değişkeni için f ve % Değerleri

Medeni Durum Değişkeni		Erkek N=401	Kadın N=1432	Toplam N=1833
Hiç Evlenmemiş	f	83	464	547
	%	20,7	32,4	29,8
Evli	f	306	881	1187
	%	76,3	61,5	64,8
Boşanmış/Ayrı	f	10	54	64
	%	3,0	3,8	3,5
Dul	f	-	33	33
	%	-	2,3	1,8

Tablo 4’de görüldüğü üzere, erkeklerin 272’si (%67,8) alt orta, kadınların ise 709’u (%49,5) alt orta aralığında gelire sahiptir. Bu sonuç örneklem grubunun daha çok alt orta gelire sahip gruplardan oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 4: Ailenin Aylık Toplam Gelir Değişkeni için f ve % Değerleri

Ailenin Toplam Aylık Geliri Değişkeni		Erkek N=401	Kadın N=1432	Toplam N=1833
Düşük: 900 ve altı	f	71	405	476
	%	17,7	28,3	26,0
Alt Orta: 901-2500	f	272	709	981
	%	67,8	49,5	53,5
Üst orta:2501-7000	f	58	305	363
	%	14,5	21,3	19,8
Yüksek:7001 ve üstü	f	-	13	13
	%	-	0,9	0,7

Tablo 5’de de görüldüğü üzere, erkekler öğrenim düzeylerine göre gruplandırıldığında 133’ü (%33,2) lise ve dengi, kadınların ise 443’ü (%30,9) lisans mezunudur.

Bu durum, örneklem grubunu oluşturan erkeklerin daha çok lise ve dengi; kadınların ise daha çok lisans mezunu olan gruplardan oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 5: *En Son Mezun Olduğu Okul Değişkeni için f ve % Değerleri*

Mezun Olduğu Okul Değişkeni		Erkek N=401	Kadın N=1432	Toplam N=1833
Okuryazar değil	F	-	9	9
	%	-	0,6	0,5
Diplomasız okuryazar	F	-	9	9
	%	-	0,6	0,5
İlkokul	F	56	255	311
	%	14,0	17,8	17,0
Ortaokul (ilköğretim)	F	25	103	128
	%	6,2	7,2	7,0
Lise ve dengi	F	133	380	513
	%	33,2	26,5	28,0
Ön lisans	F	92	193	285
	%	22,9	13,5	15,5
Lisans	F	89	443	532
	%	22,2	30,9	29,0
Yüksek Lisans, doktora	F	6	40	46
	%	1,5	2,8	2,5

Tablo 6’da görüldüğü üzere, erkekler çalışma alanlarına göre gruplandırıldığında 201’i (%50,1) memur (akademik veya yönetici olmayan); kadınların ise 342’si (%23,9) memur (akademik veya yönetici olmayan) meslek gruplarındandır.

Tablo 6: *Çalıştığı Alan Değişkeni için f ve % Değerleri*

Çalıştığı Alan Değişkeni		Erkek N=401	Kadın N=1432	Toplam N=1833
Çalışmıyor-işsiz	f	6	87	93
	%	1,5	6,1	5,1
Vasıfsız işçi, hizmetli	f	61	31	377
	%	15,2	22,	20,6
Tarım/hayvancılık/ormancılık sektöründe işçi	f	-	10	10
	%	-	0,7	0,5
Esnaf, sanatkâr, satış elemanı vb.	f	10	26	36
	%	2,5	1,8	2,0
Memur (akademik veya yönetici olmayan)	f	201	34	543
	%	50,1	23,	29,6

Yardımcı profesyonel meslekler (teknisyen, tekniker...)	f	19	44	63
	%	4,7	3,1	3,4
Profesyonel meslek/serbest meslek sahibi (öğretmen, akademik, dokt, müh.vb. üniversite diplomalı)	f	33	0	33
	%	8,2	23,	19,8
Diğer	f	71	27	348
	%	17,7	19,	19,0

Bu durum, örneklem grubunu oluşturan erkek ve kadınların daha çok memur (akademik veya yönetici olmayan) meslek gruplarından olduğunu göstermektedir.

Veri toplama aracı

Araştırmanın verileri örnekleme giren bireylere ölçek uygulama yoluyla elde edilmiştir. Verilerin toplanmasında araştırmacı Ay tarafından hazırlanan, “Kadın Hakları (KH)” ölçek formundan yararlanılmıştır. İki bölümden oluşan ölçeğin birinci bölümünde, bireylerin cinsiyet, yaş, medeni durum, ailenin toplam aylık geliri, en son mezun olduğu okul ve çalıştığı alanla ilgili durumlarını içeren 6 adet çoktan seçmeli soru, ikinci bölümünde ise, kadın hakları ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, İnsan Hakları Evrensel Beyanname-si’nin kişisel hak ve özgürlüklerle ilgili hakları temel alınarak hazırlanmıştır. Ölçekte yer alan maddeler, beyannamede (UNESCO, 2014b) ifade edilen hakkın kullanılmasının göstergesi olabilecek cümleler şeklinde hazırlanmıştır. Ölçek Likert tipi 5’li dereceleme sistemine göre geliştirilmiştir ve toplam 35 maddeden oluşmaktadır. 60 kişi üzerinde ölçeğin ön denemesi yapılarak dildeki hatalar düzeltilmiştir. SPSS 13.0 paket programı yardımı ile ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha ile madde toplam ve madde kalan korelasyonları hesaplanmıştır. Madde-toplam korelasyonunun yorumlanmasında. 30 ve daha yüksek olan maddelerin, bireyleri ölçülen özellik bakımından iyi derecede ayırt ettiği (Büyüköztürk, 2004) bilinmekte ve. 25’in altındaki maddeler kullanılmamaktadır. Bu nedenle madde-toplam puan korelasyonları $r=.25$ ve daha aşağı olan 4 madde ölçekten çıkarılmış, 31 maddelik ölçek elde edilmiştir. Ölçekteki maddelerden 16’sı olumsuz 15’i olumlu yargı içermektedir. Madde-toplam korelasyonu düşük maddeler çıkarıldıktan sonra ölçeğin yapı geçerliği için faktör analizi yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak için öncelikle örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığına bakılmıştır. Örneklem büyüklüğünü test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO); evrendeki dağılımın normal olup olmadığını test etmek için ise Bartlett değeri hesaplanmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğu için KMO .60’dan yüksek ve Bartlett Testi’nin anlamlı çıkması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2004). Ölçeğin KMO değeri 0.903, Bartlett anlamlılık değeri 0.00, Cronbach Alpha iç tutarlılık

değeri 0.876 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, maddelerin faktör analizi için uygun olduğunu, yapı geçerliğinin sağlandığını ve güvenilir bulunduğunu göstermektedir. Faktör analizi aşamasında ölçeğin tek boyutlu olup olmadığı temel bilşenler analizi ile test edilmiş ve ölçekte bulunan maddelerin birinci faktör yük değerleri incelenmiştir. İnceleme sonucu ölçekteki maddelerin yük değerlerinin 0.33- 0.76 değerleri arasında olduğu ve tek boyutlu olduğu görülmüş ve faktör yükleri en az 30 ve üzerinde olan maddeler ölçeğe alındığından (Büyüköztürk, 2004) elenen madde olmamıştır. Sonuçta 15'i olumlu ve 16'sı olumsuz olmak üzere toplam 31 madde ölçeğe alınmıştır.

Verilerin toplanması

Veri toplama aracı olarak kullanılan ölçek uygulanmak üzere 2000 adet çoğaltılmıştır. Veri toplama aracının Düzce halkına uygulanabilmesi için ilgili makamlardan gerekli izinler alınmış, Düzce Valiliği koordinatörlüğünde, Düzce Ticaret ve Sanayi Odası ile çeşitli kamu ve özel kurumların katkılarıyla ölçeklerin katılımcılara uygulanması sağlanmıştır. Ölçek formları farklı sosyo ekonomik düzeylerden 2000 kişiye uygulanmış, eksik veya hatalı doldurulan formlar değerlendirme dışı bırakılmış ve kalan 1833 ölçek üzerinden işlem yapılmasına karar verilmiştir.

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması

Bu araştırmadan elde edilen veriler SPSS 13.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bireylerin kadın haklarına ilişkin algıları ölçekte yer alan maddelere verdikleri yanıtların; aritmetik ortalamaları ve standart sapmalar hesaplanarak birinci alt probleme ait yorumlara yer verilmiştir.

Ölçeğin madde seçenekleri beşli Likert tipi ölçeğe göre puanlanmıştır. Bireylerin kadın haklarını algılama düzeylerinin belirlenmesi, açıklanması ve yorumlanmasında ölçeklerde kullanılan beşli dereceleme ölçeğine uygun olarak 5.00-4.20 (tamamen katılıyorum), 4.19-3.40 (çoğunlukla katılıyorum), 3.39-2.60 (kararsızım), 2.59-1.80 (kısmen katılmıyorum) ve 1.79-1.00 (hiç katılmıyorum) puan aralıkları kullanılmıştır. Düzeylerin yer aldığı bu aralıklar, seçeneklere verilen en düşük değer olan 1 ile en yüksek değer olan 5 arasındaki seri genişliğinin seçenek sayısına bölünmesi ile (Turgut ve Baykul, 1992) elde edilmiştir. Olumlu maddeler "tamamen katılıyorum" seçeneğinden başlamak üzere 5'den 1'e doğru; olumsuz maddeler ise "tamamen katılmıyorum" seçeneğinden başlamak üzere 1'den 5'e doğru puanlanmıştır.

Bireysel özelliklere yönelik ortalamalar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için; bağımsız örneklem için iki yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. İstatistiksel işlemlerden sonra elde edilen bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda tablolastırılmış ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükler Açısından Durumlarını Algılama Düzeylerine İlişkin Bulgular

Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarını algılama düzeylerini belirlemek üzere erkek ve kadınlardan toplanan verilere dayalı olarak aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar hesaplanmıştır.

Tablo 7: Cinsiyetlere Göre Düzce Halkının Düzce’de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükler Açısından Durumlarını Algılama Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	Cinsiyet	X	S
1. Kadın erkek ayrımı yapılmaz	Erkek	4,00	1,313
	Kadın	3,73	1,482
2. Bayanlar eğitimleriyle ilgili kararları kendileri verirler	Erkek	3,82	1,300
	Kadın	3,95	1,274
3. Evli kadının eğitimine eşleri destek olur	Erkek	4,03	1,211
	Kadın	3,58	1,393
4. Kızlar erken evlenmeye zorlanırlar	Erkek	3,66	1,424
	Kadın	3,84	1,397
5. Kızlar evlenecekleri kişiye kendileri karar verirler	Erkek	3,78	1,302
	Kadın	3,86	1,280
6. Kadınlar oy kullanırken eşlerinin ya da babalarının söylediklerini yaparlar	Erkek	3,43	1,485
	Kadın	3,73	1,449
7. Kadınlar haksızlığa maruz kaldıklarında (şiddet, engelleme vs.) emniyet, sağlık, mahkeme vb. ilgili kurumlara başvurmakta çekinmezler	Erkek	3,03	1,427
	Kadın	2,94	1,496
8. Şikâyet merciindeki memurlar erkeklerin tarafını tutmaz, adil davranırlar	Erkek	3,96	1,210
	Kadın	3,40	1,355
9. Kadınlar eşlerini şikâyet ederlerse, eşlerinden gördükleri kötü muamele artar	Erkek	2,84	1,407
	Kadın	2,73	1,413
10. Kadınlar eşlerinin istismarına (ekonomik, duygusal vs.) maruz kalırlar	Erkek	3,14	1,424
	Kadın	2,77	1,450
11. Kadınlar toplumda cinsel istismara uğrarlar	Erkek	2,85	1,443
	Kadın	2,61	1,415

12. Kadınlar dini tavırlarına kendileri karar verirler	Erkek	4,15	1,128
	Kadın	3,86	1,334
13. Kadın ev işlerinden, erkek ise ev dışı işlerden sorumlu tutulur	Erkek	2,17	1,299
	Kadın	2,76	1,511
14. Kadının öncelikli işi evi ve erkeği olarak görülür	Erkek	2,20	1,281
	Kadın	2,55	1,479
15. Kadınlar çalışmak istediklerinde engellenmezler	Erkek	3,40	1,371
	Kadın	3,45	1,436
16. Meslek seçiminde kadınlar özgürdürler	Erkek	3,44	1,378
	Kadın	3,50	1,431
17. Kadının ancak kadınsı (çalışma süresi az vs.) işlerde çalışması istenir	Erkek	2,41	1,334
	Kadın	2,46	1,415
18. Kadının işte yükselme fırsatları desteklenir	Erkek	3,77	1,251
	Kadın	3,45	1,412
19. Kadınlar eve işten geç geldiklerinde anlayışla karşılanırlar	Erkek	2,81	1,391
	Kadın	2,90	1,482
20. Kadın olmak işyerinde yükselme, atanma, ücret vb. konularda eşitsizliğe sebep olur	Erkek	3,47	1,473
	Kadın	3,36	1,471
21. İşlerinin gereklerini yerine getirmek konusunda kadınlar eşlerinin sözünü dinlerler	Erkek	2,69	1,328
	Kadın	2,88	1,376
22. Kadınların kendilerinden çok kazanması erkekleri rahatsız eder	Erkek	3,07	1,491
	Kadın	2,56	1,513
23. Bayanların telefonu ya da konuşmaları eş ya da ailelerince dinlenmez	Erkek	3,61	1,401
	Kadın	3,50	1,520
24. Bayanların çantaları, cepleri, eş ya da ailelerince merak gidermek için incelenmez	Erkek	3,87	1,354
	Kadın	3,75	1,442
25. Eşleri her hareketlerini gözleyerek kadınların hareketlerini kısıtlarlar	Erkek	3,04	1,426
	Kadın	2,91	1,492
26. Eşleri kadınların her yaptığını öğrenmek isterler	Erkek	2,17	1,294
	Kadın	2,29	1,378
27. Kiminle görüşüp görüşmeyeceklerine kadınlar kendileri karar verirler	Erkek	3,21	1,440
	Kadın	3,38	1,400
28. Çocuk sayısını belirlemede kadının söz hakkı vardır	Erkek	3,95	1,260
	Kadın	3,92	1,269

29. Kadınlar kendi evlerinde eşlerinin ailesi vb. kişilerin keyfi müdahaleleriyle karşılaşılırlar	Erkek	3,39	1,394
	Kadın	2,84	1,447
30. Bayanlar aile içinde onur kırıcı söz- lere, küfür ve hakarete maruz kalırlar	Erkek	3,61	1,443
	Kadın	3,43	1,489
31. Bayanlar alışveriş gibi nedenlerle dışarıya erkeklerden habersiz çıkamaz- lar	Erkek	2,71	1,473
	Kadın	3,19	1,535
Toplam	Erkek	3,28	0,549
	Kadın	3,23	0,672

Tablo 7’den de anlaşılacağı üzere, örnekleme alınan 1833 Düzceli’nin Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları için hesaplanan aritmetik ortalamalar, 5’li likert tipi ölçek üzerinde sırasıyla $X_{\text{erkek}}=3,28$ ve $X_{\text{kadın}}=3,23$ ’tür. Sadece bu ortalamalara bakılarak bir yorum yapıldığında; kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durum- larını yansıtan ifadelerle kadınların ve erkeklerin “Kararsızım” düzeyinde yanıt verdikleri görülmektedir.

Olumlu maddelerden “Kadın erkek ayrımı yapılmaz” ($X_{\text{erkek}}=4.00$, $X_{\text{kadın}}=3.73$), “Bayanlar eğitimleriyle ilgili kararları kendileri verirler” ($X_{\text{erkek}}=3.82$, $X_{\text{kadın}}=3.95$), “Evli kadının eğitime eşleri destek olur” ($X_{\text{erkek}}=4.03$, $X_{\text{kadın}}=3.58$), “Kızlar evlenecekleri kişiye kendileri karar verir- ler” ($X_{\text{erkek}}=3.78$, $X_{\text{kadın}}=3.86$), “Şikâyet merciindeki memurlar erkeklerin tarafını tutmaz, adil davranırlar” ($X_{\text{erkek}}=3.96$, $X_{\text{kadın}}=3.40$), “Kadınlar dini tavırlarına kendileri karar verirler” ($X_{\text{erkek}}=4.15$, $X_{\text{kadın}}=3.86$), “Kadınlar ça- lışmak istediklerinde engellenmezler” ($X_{\text{erkek}}=3.40$, $X_{\text{kadın}}=3.45$), “Meslek seçiminde kadınlar özgürdürler” ($X_{\text{erkek}}=3.44$, $X_{\text{kadın}}=3.50$), “Kadının işte yükselme fırsatları desteklenir” ($X_{\text{erkek}}=3.77$, $X_{\text{kadın}}=3.45$), “Bayanların tele- fonu ya da konuşmaları eş ya da ailelerince dinlenmez” ($X_{\text{erkek}}=3.61$, $X_{\text{kadın}}=3.50$), “Bayanların çantaları, cepleri, eş ya da ailelerince merak gidermek için incelenmez” ($X_{\text{erkek}}=3.87$, $X_{\text{kadın}}=3.75$), “Çocuk sayısını belirlemede ka- dının söz hakkı vardır” ($X_{\text{erkek}}=3.95$, $X_{\text{kadın}}=3.92$) maddelerinde ifade edilen görüşlere gerek erkekler gerekse kadınlar çoğunlukla katıldıklarını belirt- mişlerdir.

Bununla birlikte “Kadınlar haksızlığa maruz kaldıklarında (şiddet, en- gelleme vs.) emniyet, sağlık, mahkeme vb. ilgili kurumlara başvurmakta çekinmezler” ($X_{\text{erkek}}=3.03$, $X_{\text{kadın}}=2.94$), “Kadınlar eve işten geç geldiklerinde anlayışla karşılanırlar” ($X_{\text{erkek}}=2.81$, $X_{\text{kadın}}=2.90$), “Kiminle görüşüp görüş-

meyeceklerine kadınlar kendileri karar verirler" ($X_{\text{erkek}}=3.21$, $X_{\text{kadın}}=3.38$) maddelerinde ise erkek ve kadınlar kararsız olduklarını söylemişlerdir.

Olumsuz maddelerden "Kadının öncelikli işi evi ve erkeği olarak görülür" ($X_{\text{erkek}}=2.20$, $X_{\text{kadın}}=2.55$), "Kadının ancak kadınsı (çalışma süresi az vs.) işlerde çalışması istenir" ($X_{\text{erkek}}=2.41$, $X_{\text{kadın}}=2.46$) ve "Eşleri kadınların her yaptığını öğrenmek isterler" ($X_{\text{erkek}}=2.17$, $X_{\text{kadın}}=2.29$) maddelerinde ifade edilen görüşlere gerek erkekler gerekse kadınlar kısmen katılmadıklarını belirtirken, "Kadınlar eşlerini şikâyet ederlerse, eşlerinden gördükleri kötü muamele artar" ($X_{\text{erkek}}=2.84$, $X_{\text{kadın}}=2.73$), "Kadınlar eşlerinin istismarına (ekonomik, duygusal vs.) maruz kalırlar" ($X_{\text{erkek}}=3.14$, $X_{\text{kadın}}=2.77$), "Kadınlar toplumda cinsel istismara uğrarlar" ($X_{\text{erkek}}=2.85$, $X_{\text{kadın}}=2.61$), "İşlerinin gereklerini yerine getirmek konusunda kadınlar eşlerinin sözünü dinlerler" ($X_{\text{erkek}}=2.69$, $X_{\text{kadın}}=2.88$), "Eşleri her hareketlerini gözleyerek kadınların hareketlerini kısıtlarlar" ($X_{\text{erkek}}=3.04$, $X_{\text{kadın}}=2.91$), "Kadınlar kendi evlerinde eşlerinin ailesi vb. kişilerin keyfi müdahaleleriyle karşılaşır" ($X_{\text{erkek}}=3.39$, $X_{\text{kadın}}=2.84$) ve "Bayanlar alışveriş gibi nedenlerle dışarıya erkeklerden habersiz çıkamazlar" ($X_{\text{erkek}}=2.71$, $X_{\text{kadın}}=3.19$) maddelerinde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Yine olumsuz "Kızlar erken evlenmeye zorlanırlar" ($X_{\text{erkek}}=3.66$, $X_{\text{kadın}}=3.84$), "Kadınlar oy kullanırken eşlerinin ya da babalarının söylediklerini yaparlar" ($X_{\text{erkek}}=3.43$, $X_{\text{kadın}}=3.73$) ve "Bayanlar aile içinde onur kırıcı sözlerle, küfür ve hakarete maruz kalırlar" ($X_{\text{erkek}}=3.61$, $X_{\text{kadın}}=3.43$) maddelerinde ifade edilen görüşlere ise erkek ve kadınlar çoğunlukla katıldıklarını söylemişlerdir.

Diğer yandan olumsuz maddelerden "Kadın ev işlerinden, erkek ise ev dışı işlerden sorumlu tutulur" ($X_{\text{erkek}}=2.17$, $X_{\text{kadın}}=2.76$) görüşünü erkekler kadınlara göre daha fazla reddetmiş ve hiç katılmadıklarını; kadınlar ise kararsız olduklarını söylemişlerdir. "Kadınların kendilerinden çok kazanması erkekleri rahatsız eder" ($X_{\text{erkek}}=3.07$, $X_{\text{kadın}}=2.56$) görüşünü ise kadınlar erkeklere göre daha fazla reddetmiş ve hiç katılmadıklarını; erkekler ise kararsız olduklarını belirtmiştir. "Kadın olmak işyerinde yükselme, atanma, ücret vb. konularda eşitsizliğe sebep olur" ($X_{\text{erkek}}=3.47$, $X_{\text{kadın}}=3.36$) görüşüne erkekler çoğunlukla katıldıklarını kadınlar ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Cinsiyete Göre Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Yaşa Bağlı Bulguları

Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce'de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algılarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla aritmetik ortalama ve standart sapmalar (Tablo 8) hesaplanmıştır. Bu bulgular aritmetik ortalamalara bakılarak yorumlandığında; tüm yaş grubundaki erkek ve kadınların algılarının "kararsızım" düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Cinsiyete Göre Düzce Halkının Düzce'de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Yaşa Bağlı Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Cinsiyet	Yaş	X	S	N
Erkek	24 ve altı	3,01	,441	24
	25-34	3,23	,483	135
	35-44	3,36	,592	165
	45 ve üstü	3,29	,562	77
	Toplam	3,28	,549	401
Kadın	24 ve altı	3,14	,609	268
	25-34	3,25	,673	682
	35-44	3,24	,720	347
	45 ve üstü	3,24	,656	135
	Toplam	3,23	,672	1432

24 ve altı yaş grubundaki kadın ve erkeklerin, kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algılarının diğer yaş grubundakilerin algılarına göre daha düşük düzeyde gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak kadın ve erkeklerin algılarının yaşa bağlı olarak yükseldiğini söyleyebiliriz. Ancak bu farklılıkların iki yönlü varyans analizi sonucuna göre (Tablo 9) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($p=0,246$, $p>0,05$) görülmektedir.

Tablo 9: Cinsiyet ve Yaşa Göre Düzce Halkının Düzce'de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarına İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Cinsiyet	0,000	1	0,000	0,001	,978
Yaş	4,081	3	1,360	3,261	,021
Cinsiyet * Yaş	1,731	3	0,577	1,384	,246
Hata	761,148	1825	0,417		
Toplam	19998,196	1833			

Görüldüğü gibi erkek ve kadınların algıları, yaşlarına bağlı olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Cinsiyete Göre Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Medeni Duruma Bağlı Bulguları

Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce'de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algılarının medeni duruma göre

farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla hesaplanan aritmetik ortalama ve standart sapmalara bakıldığında (Tablo 10) tüm medeni durum grubundaki erkek ve kadınların algılarının “kararsızım” düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tablo 10’daki bulgular, aritmetik ortalama büyüklüklerine göre değerlendirildiğinde, kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin erkeklerin algılarının hiç evlenmemiş olanlarda en düşük; buna karşın evli olanlarda ise en yüksek; kadınlarda ise boşanmış/ayrı olanlarda en düşük, evlilerde en yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Bununla birlikte boşanmış ya da ayrı olan erkeklerin algıları kadınlara göre daha yüksek düzeydedir.

Tablo 10: Cinsiyete Göre Düzce Halkının Düzce’de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Medeni Duruma Bağlı Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Cinsiyet	Medeni Durum	X	S	N
Erkek	Hiç Evlenmemiş	3,07	,425	83
	Evli	3,34	,569	306
	Boşanmış/Ayrı	3,20	,410	12
	Dul	-	-	-
	Toplam	3,28	,549	401
Kadın	Hiç Evlenmemiş	3,15	,661	464
	Evli	3,29	,669	881
	Boşanmış/Ayrı	2,85	,626	54
	Dul	3,17	,693	33
	Toplam	3,23	,672	1432

Ancak bu karşılaştırmalar sonucu gözlenen farklılıkların anlamlı olup olmadığını anlamak için iki yönlü varyans analizi sonucunu incelediğimizde (Tablo 11) cinsiyet ve medeni durumun kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları üzerindeki ortak etkisinin ($p=0,099$, $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 11: Cinsiyet ve Medeni Duruma Göre Düzce Halkının Düzce’de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarına İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	p
Cinsiyet	,820	1	,820	2,002	,157
Medeni Durum	11,516	3	3,839	9,373	,000
Cinsiyet * Medeni Durum	1,893	2	,946	2,311	,099

Hata	747,78	1826	,410
Toplam	19998,196	1833	

Bu bulguya göre erkek ve kadınların algıları medeni durumlarına bağlı olarak farklılık göstermemektedir.

Cinsiyete Göre Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Eğitim Düzeylerine Bağlı Bulguları

Cinsiyetlerine göre Düzce halkının Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algılarının eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik olarak hesaplanan aritmetik ortalama ve standart sapmalara bakıldığında (Tablo 12) erkek ve kadınların, kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algılarının; yüksek lisans, doktora mezunu olanların “çoğunlukla katılıyorum” diğer gruplarda ise “kararsızım” düzeyinde olduğu görülmektedir.

Aritmetik ortalama büyüklükleri dikkate alındığında, kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin ilkökul mezunu olan erkeklerin ve diplomasız okuryazar olan kadınların algılarının en düşük; buna karşın yüksek lisans, doktora mezunu olan kadın ve erkeklerin algılarının ise en yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Yüksek lisans, doktora, lisans ve ön lisans mezunu olan erkek ve kadınların algıları diğer eğitim düzeyindeki kadın ve erkeklerin algısından daha yüksek düzeydedir.

Tablo 12: Cinsiyete Göre Düzce Halkının Düzce’de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Eğitim Düzeylerine Bağlı Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	X	S	N
Erkek	İlkokul	3,19	,506	56
	Ortaokul (ilköğretim)	3,23	,598	25
	Lise ve dengi	3,23	,513	133
	Ön lisans	3,38	,588	92
	Lisans	3,30	,550	89
	Yüksek lisans, doktora	3,54	,723	6
	Toplam	3,28	,549	401
Kadın	Okuryazar değil	3,05	,541	9
	Diplomasız okuryazar	2,87	,682	9
	İlkokul	3,13	,549	255
	Ortaokul (ilköğretim)	3,12	,560	103
	Lise ve dengi	3,16	,637	380
	Ön lisans	3,26	,677	193

Lisans	3,34	,752	443
Yüksek lisans, doktora	3,50	,796	40
Toplam	3,23	,672	1432

Sonuç olarak, kadın ve erkeklerin eğitim seviyesi arttıkça kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algı düzeylerinin de arttığını söyleyebiliriz.

Tablo 13: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Düzce Halkının Düzce’de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarına İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler laması	Orta- F	P
Cinsiyet	,452	1	,452	1,097	,295
Eğitim Düzeyi	8,814	7	1,259	3,057	,003
Cinsiyet* Eğitim Düzeyi	1,110	5	,222	,539	,747
Hata	749,149	1819	,412		
Toplam	19998,196	1833			

Ancak bu karşılaştırmalar sonucu gözlenen farklılıkların anlamlı olup olmadığını anlamak için iki yönlü varyans analizi yapılmıştır (Tablo 13).

Varyans analizi sonuçlarına göre, eğitim düzeyinin kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları üzerindeki ortak etkisinin ($p=0,747$, $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna göre, erkek ve kadınların algılarının eğitim düzeylerine bağlı olarak farklılık göstermediği söylenebilir.

Cinsiyete Göre Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Gelirlerine Bağlı Bulguları

Kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algılarının gelirlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde (Tablo 14) kadın ve erkeklerin algılarının; üst orta gelire sahip erkeklerde ve üst orta ve yüksek gelire sahip kadınlarda “çoğunlukla katılıyorum” diğer gruplardaki kadın ve erkeklerde ise “kararsızım” düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Tablo 14’ e göre, üst orta gelire sahip erkeklerde ve üst orta; yüksek gelire sahip kadınlarda “çoğunlukla katılıyorum” diğer gruplardaki kadın ve erkeklerde ise “kararsızım” düzeyinde gerçekleştiği düşük ve alt orta gelir grubundaki kadın ve erkeklerin, kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algılarının düşük düzeyde gerçekleştiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 14: Cinsiyete Göre Düzce Halkının Düzce’de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Gelire Bağlı Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Cinsiyet	Ailenin Toplam Aylık Geliri	X	S	N
Erkek	Düşük: 900 ve altı	3,17	,508	71
	Alt Orta: 901-2500	3,26	,541	272
	Üst orta:2501-7000	3,49	,586	58
	Toplam	3,28	,549	401
Kadın	Düşük: 900 ve altı	3,08	,561	405
	Alt Orta: 901-2500	3,18	,664	709
	Üst orta:2501-7000	3,52	,737	305
	Yüksek:7001 ve üstü	3,52	,674	13
	Toplam	3,23	,672	1432

Gelir düzeyi yükseldikçe kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algı düzeylerinin de arttığını söyleyebiliriz. Ancak bu karşılaştırmalar sonucu gözlenen farklılıkların anlamlı olup olmadığını anlamak için iki yönlü varyans analizi incelendiğinde (Tablo 15), cinsiyet ve gelir düzeyinin kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları üzerindeki ortak etkisinin ($p=0,518$, $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 15: Cinsiyet ve Gelire Göre Düzce Halkının Düzce’de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarına İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Cinsiyet	,514	1	,514	1,292	,256
Gelir Düzeyi	17,486	3	5,829	14,641	,000
Cinsiyet * Gelir Düzeyi	,524	2	,262	,658	,518
Hata	726,983	1826	,398		
Toplam	19998,196	1833			

Bu bulgular ışığında erkek ve kadınların algılarının gelir düzeylerine bağlı olarak farklılık göstermediği söylenebilir.

Cinsiyete Göre Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Çalışma Alanlarına Bağlı Bulguları

Tablo 16’da Düzce halkının Düzce’de kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algılarının çalışma alanlarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 16: Cinsiyete Göre Düzce Halkının Düzce’de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarının Çalışma Alanlarına Bağlı Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Cinsiyet	Çalıştığı Alan	X	S	N
Erkek	Çalışmıyor İssiz	3,05	,241	6
	Vasıfsız işçi, hizmetli	3,18	,438	61
	Esnaf, sanatkar, satış elemanı vb.	2,72	,392	10
	Memur (akademik ve yönetici olmayan)	3,34	,566	201
	Yardımcı profesyonel meslekler (teknisyen, tekniker.)	3,30	,582	19
	Pr.meslek/serbest meslek sahibi (öğrt,akad.,doktor,mühendis vb)	3,22	,665	33
	Diğer	3,38	,506	71
	Toplam	3,28	,549	401
Kadın	Çalışmıyor İssiz	3,04	,627	87
	Vasıfsız işçi, hizmetli	3,13	,559	316
	Tarım/hayvancılık/ormancılık sektöründe işsiz	3,19	,263	10
	Esnaf,sanatkar, satış elemanı vb.	2,89	,623	26
	Memur (akademik ve yönetici olmayan)	3,27	,711	342
	Yardımcı profesyonel meslekler (teknisyen, tekniker.)	3,21	,775	44
	Pr. meslek/ serbest meslek sahibi (öğrt, akad., doktor, mühendis vb)	3,42	,746	330
	Diğer	3,16	,601	277
	Toplam	3,23	,672	1432

Buna göre, Profesyonel meslek/serbest meslek sahibi kadınlar hariç diğer çalışma alanlarındaki kadın ve erkeklerin algılarının “kararsızım” düzeyinde; Profesyonel meslek/serbest meslek sahibi kadınların algılarının ise “çoğunlukla katılıyorum” düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Tablo 16’da yer alan ortalamalara bakıldığında, çalışmayan işsiz; vasıfsız işçi, hizmetli ve esnaf, sanatkar, satış elemanı vb. olan kadın ve erkeklerin kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algılarının en düşük düzeyde; buna karşın memur, yardımcı profesyonel meslekler, pro-

fesyonel meslek/serbest meslek sahibi ve diğer alanlarda çalışan kadın ve erkeklerde ise yüksek düzeyde gerçekleşmektedir. Ancak bu karşılaştırmalar sonucu gözlenen farklılıkların anlamlı olup olmadığını anlamak için Tablo 17'deki veriler incelediğimizde cinsiyet*çalışma alanı satırındaki değerlerden cinsiyet ve çalışma alanının kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algıları üzerindeki ortak etkisinin ($p=0,262$, $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 17: Cinsiyet ve Çalışma Alanlarına Göre Düzce Halkının Düzce'de Kadınların Kişisel Hak ve Özgürlükleri Algılarına İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Cinsiyet	,001	1	,001	,002	,968
Çalışma Alanı	10,379	7	1,483	3,648	,001
Cinsiyet * Çalışma Alanı	3,127	6	,521	1,282	,262
Hata	738,037	1818	,407		
Toplam	19998,196	1833			

Bu bulgular ışığında erkek ve kadınların algıları çalışma alanlarına bağlı olarak farklılık göstermemektedir.

Tartışma

Araştırmanın sonucuna göre Düzce'de kadınlar aşağıda belirtilen sorunları yaşamakta ve bu sorunların çözümüne yönelik eğitim ihtiyacı bulunmaktadır. Düzce'de kadınlar, kadın ve erkeklere göre; erken evliliğe zorlanmakta, kadınların verecekleri oylar erkekler tarafından etkilenmekte, kadınlar şiddete karşı kurumlara başvuramamakta, kadınlar kötü muamele gördükleri eşlerini şikâyet ederlerse eşlerinden gördükleri kötü muamele artmakta, kadınlar eşlerinin istismarına (duygusal, cinsel, ekonomik...) uğramakta, kadınlar toplumda cinsel istismara uğramakta, kadınlar işlerinden geç geldiklerinde anlayışsız tavırlarla karşılaşmakta, işyerinde atanma, yükselme, ücret konusunda cinsiyetten kaynaklanan eşitsizlik yaşanmakta, işle ilgili kararlarında kadınlar eşlerinin sözünü dinlemekte, kadınların hareketleri gözlenerek kısıtlanmakta, kadınların kimlerle görüşeceklerine karışılmakta, kadınlar onur kırıcı söz, küfür ve hakarete maruz kalmakta, kadınlar dışarıya erkeklerden habersiz çıkamamakta ve erkeklerin aileleri kadınlara keyfi müdahalelerde bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi kadınlar evde ve işte erkeklerin ve onların ailelerinin kontrolü ve onayı altında sınırlı olarak hak ve özgürlüklerini kullanabilmektedirler. Kadınlar kendi kararlarını iş hayatında dahi kendileri verememekte ve iş hayatında da cinsiyeti dolayısıyla eşitsizlik yaşamaktadırlar.

“Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” konulu araştırma raporunda (2008), ailede kadına fiziksel ve cinsel şiddetin (istismarın) % 42, duygusal şiddetin % 44 oranında yaşandığını, fiziksel, cinsel, ekonomik ve duygusal istismarın yanı sıra evlenmiş kadınların günlük hayatlarının eşleri tarafından kontrol edilerek her zaman nerede olduklarının bilinmesinin istendiği (evlilerin %70’i) ortaya konmaktadır. Ailede yaşanan şiddetin en büyük nedeni, erkeğin ailesiyle yaşanan sorunlardır (%32) ve kadınların %51’i şiddete uğradıklarını kimse ile paylaşmamakta, resmi kurumlara ya da sivil toplum kuruluşlarına başvurmamaktadırlar (%92). Araştırmamızın bulgularıyla tutarlı bu sonuçların alındığı raporda aynı zamanda, 10 kadından 4’ünün birlikte yaşadıkları erkekler tarafından şiddete maruz kalmalarının, aile ortamının kadınlar için yaşam haklarını zaman zaman tehdit edebilecek bir kuruma dönüştüğünü vurguladığı görülmektedir.

Bir başka çalışmada da (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1998) evli kadınların çok azının ev dışında çalışmaya kendilerinin karar verebildikleri, kendi başına karar vermedeki düşük oranın, siyasi partilere ya da dernek gibi sivil kuruluşlara üye olma ve ev dışındaki hareket özgürlüğü konularında da görüldüğü ortaya konmaktadır. Bu araştırma bulgusu da kadının işle ilgili kararları ve hareket özgürlüğü ile bulgularımızla tutarlılık göstermektedir. Kadınların büyük çoğunluğu ev ve iş hayatında kişisel hak ve özgürlüklerini eşlerinin izin ya da onaylarına bağlı olarak yaşamaktadır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri üzerine yapılan analiz sonuçlarına göre araştırma sonucunda elde edilen bu bulgular; cinsiyetle yaş, gelir, medeni durum, çalışma alanları ve eğitim durumunun ortak etkisinin anlamlı farklılık yaratmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak; kadınların hem toplumda hem de ailede özel alanlarında en temel kişisel hak ve özgürlüklerini kullanmada sorunlar yaşadığı ve bu sorunları aşmada yeterli girişimi göstermediği ve bu konuda bilinçlenmeye ve desteğe ihtiyaç duyduğu, kadının geliri, yaşı, medeni durumu, eğitimi, işi ne olursa olsun bireysel haklarını ve özgürlüklerini kullanmada kısıtlarla karşılaştığı ve bu kısıtların eğitim düzeyleri, iş alanları açısından da fark göstermemesi dikkate alınırsa toplumumuzda kadının onurunu ve haklarını önemsemeyen yaygın bir toplumsal kabulün olduğu söylenebilir.

Eğitim düzeyi arttıkça algılarda iyileşme görülmesi, eğitimin düşünce ve davranışlarımızı etkisine bağlanabilir. Aileden uzak geçirilen süre uzadıkça hayatımızda yeni alışkanlıklar oluşturulurken eskileri kısmen terk edilebilmekte, bu süre kısaldıkça da geçmiş alışkanlıkların ve ailenin etkisi artmaktadır. Evliliğin aslında sadece eşle değil, eşin ailesiyle de yapılmış olduğu söylenebilir. Eğitim davranış değişikliği yaratmakta ancak evliliklerde aile müdahalesi Türk toplumunda yoğun olarak yaşanmaktadır.

Kadın ve erkeklerin gelir seviyesi arttıkça kadınların kişisel hak ve özgürlükler açısından durumlarına ilişkin algı düzeylerinin de arttığı görül-

mektedir. Ekonomik bağımsızlık kadını bilinçlendirmekte ve güçlendirmektedir.

Bu çalışma Karadenizli kadın mitinin yarattığı, bölgedeki kadınların eşit ve sorunsuz hayatlar sürdürdüğü şeklindeki, bölgedeki toplumsal cinsiyet çalışmalarının sınırlı kalmasının sebeplerinden biri olan algının (Gazioğlu, 2014) da yanıltıcı olduğunu göstermiştir.

Elde edilen sonuçlara göre; erken evlilik, oy kullanma hakkı, şiddete karşı kurumlara başvuru bilinci, şikayet edilen eşin kötü muamelesinden korunma, kötü muamelenin devamını ve artışını önleme yolları ve destek birimler, eşlerin istismarını (duygusal, cinsel, ekonomik...) önleme, toplumda kadının cinsel istismarıyla mücadele, kadına özgüven verecek, ev işleriyle sınırlı sorumluluktan kurtaracak, farklı alanlarda bilgi ve beceri kazandırma, çalışan kadının iş sorumluluklarına saygı gösterme, işyerinde atanma, yükselme, ücret konusunda cinsiyetten kaynaklanan eşitsizlikle mücadele, kadında birey bilinci, hak ve özgürlükleri konusunda bilinçlenme, erkek ailesinin kadına keyfi müdahalelerini önlemek ve onur kırıcı tepkileri azaltmak için kişiler arası ve aile içi iletişim konularında eğitim, bilinçlendirme ve yasal önlemler alma konusunda eğitime ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak;

Sağlıklı toplumun sağlıklı aileden, sağlıklı ailenin de güçlü ve haklarını kullanan sağlıklı kadından geçtiği düşünülerek, ihtiyaç olarak listelenen konularda daha büyük bir kesime ulaşarak bilinçlendirmek için TV, radyo vb. kitle iletişim araçlarıyla yaygın eğitim uygulamalarına başvurulması,

Davranış değişiminde model almanın önemi göz önünde bulundurularak başta doğru davranış modellerini -iyi örnekleri- sunan yaşantıların topluma yaygın eğitim araçlarıyla örneklenmesi,

Hak ve özgürlük sorunlarıyla baş etmiş güçlü modellerin hikayelerinin kamuoyuyla paylaşılması,

Kadın hakları konusunda mücadelenin her iki cinsiyeti de hedef olarak cinsiyete değil zihniyete karşı yapılması, böylece erkeğe kadını istismar etmeyi olağan; kıza, istismar edilmeyi kabul edilebilir olarak algılamanın doğal olmadığının benimsenmesi ve insan onuruna saygının öneminin kavratılması,

Kadınlara yönelik tüm eğitim çalışmalarının kurumlar arası işbirliği ile geniş bir platformda güç birliğiyle gerçekleştirilmesi,

Hakların yasalarla güvence altına alınmasının tek başına insanın onurlu yaşamasına yetmemesinden dolayı verilecek eğitimlerin, onurlu yaşama bilincini ve yöntemini öğretecek, bilgi kadar tutum ve davranışı ön plana çıkarabilecek yöntemlerle yapılması,

Halkın kalıp yargılarını kırarak duyarlılık ve eleştirel düşünme eğitimlerinin yer aldığı projelerin üretilip uygulanması önerilebilir.

Araştırma konusu olarak da kadın başarı öykülerinin ve sorunlu durumların neden-süreç-sonuç ilişkileri içinde detaylı analiz edilmesi ve çalışma hayatında cinsiyet kaynaklı eşitsizliklerin saptanması ve çözümüne yönelik araştırma ve projelerin yürütülmesi düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- ACAR, F.- ARINER, H.O. (2009). *Kadınların İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Genel Yayın No: 656
- ANDERSON C. C. (1982). *İkögretimde İnsan Hakları*. (Çev.Yasemin Karaman Kepenekçi). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay. 32.
- BÜYÜKÖZTÜRK Ş. (2004). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem AYayıncılık.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö.E., KARADENİZ, Ş.DEMİREL, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (İkinci baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- CEDAW (2005). Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin Türkiye Üzerine Sonuç Gözlemleri.
http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/temel_belgeler/temel_belgeler_cedaw_komitesinin_turkiye_uzerine_sonuc_gozle.pdf adresinden alınmıştır.
- FLOWERS N. (2002). "Human Rights Education İn The Usa. Issues Of Democracy: Human Rights Education." *An Elektronik Journals of The US Department of State*, 7(1), 18-22.
- GAZİOĞLU E. (2014). "Doğu Karadeniz Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Rejimi ve kadınların Toplumsal Konumları" *Karadeniz Araştırmaları*, 40, 95-108.
- GÜLMEZ M (2001). *Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi, Egemenlik İnsanındır*, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- İLKKARACAN, İ.- P. İlkkaracan (1998). "Bilanço 98: 75 Yılda Tebaa'dan Yurttaş'a Doğru". İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 77-90.
http://www.wwhr.org/files/3_11.pdf adresinden indirilmiştir.
- İLKKARACAN P. (1998b). "Bilanço 98: 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler" İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 173-192. <http://www.kadinininsanhaklari.org/kategori/arastirma-makaleleri-veraporlar/30336/doguanadolu-da-kadin-ve-aile-1998-turkce>
- KARAMAN KEPENEKÇİ, Y. (2000). *İnsan Hakları Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- T.C.BAŞBAKANLIK KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ, ICON-İNSTITUT PUBLIC

- SECTOR GMBH AND BNB DANIŞMANLIK (2009). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması*. <http://www.kadininstatusu.gov.tr/tr/19163/Turkiye-de-Kadina-Yonelik-Aile-Ici-Siddet-Arastirmasi-2008>, adresinden indirilmiştir.
- T.C. BAŞBAKANLIK KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2008). *Politika Dokümanı Kadın ve Eğitim*, http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/eski_site/Pdf/egitim.pdf.
- TURGUT, F.- BAYKUL Y. (1992). *Ölçekleme Teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- UNESCO (2014). Human Rights Education. <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/human-rights-education>.
- UNESCO (2014b). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. http://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html adresinden indirilmiştir.
- UYGUN, O. (1996). *Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi.
- YARAMAN- BAŞBUĞU, A. (1992). *Elinin Hamuruyla Özgürlük: Tarihine. İstanbul Resmi Tarihten: Milliyet Yayınları*.
- YEŞİL R. (2002). *Okul ve Ailede Kadın İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.